

А. В. РУСНАК
О. Е. ЛОМОНОСОВА
І. І. НАДТОЧІЙ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

**«ДЕРЖАВНЕ
РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Херсонська філія НУК

А. В. РУСНАК • О. Е. ЛОМОНОСОВА • І. І. НАДТОЧІЙ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з дисципліни
«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ»**

Навчально-методичний посібник

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв • НУК • 2022

УДК 330.1
Р 88

Автори: А. В. Руснак, д-р. екон. наук, професор;
О. Е. Ломоносова, д-р. екон. наук, доцент;
І. І. Надточій, д-р. екон. наук, доцент

Рецензент: Н. С. Танклевська, д-р екон. наук, професор

Рекомендовано Методичною радою НУК

Руснак А. В.

Р 88   Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни
«Державне регулювання економіки» / А. В. Руснак, О. Е. Ломоносова, І. І. Надточій. — Миколаїв : НУК, 2022. — 52 с.

Наведено загальні відомості про дисципліну, зміст лекційних та практичних занять, питання для самостійного вивчення за темами курсу, перелік контрольних питань, поточний та підсумковий модульний контроль успішності, а також список рекомендованої літератури.

Призначено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання.

УДК 330.1

© Руснак А. В., Ломоносов О. Е.,
Надточій І. І., 2022
© НУК ім. адм. Макарова, 2022

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Освітньою програмою «Економіка підприємства» підготовки бакалаврів передбачено набуття здобувачами вищої освіти знань принципів і тенденцій державного регулювання економіки, а також вмінь застосовувати методику соціально–економічного прогнозування та програмування економічного й соціального розвитку в практичній діяльності. Програма навчальної дисципліни «Державне регулювання економіки» передбачає комплексне застосування набутих компетенцій для розв’язання прикладних задач соціально–економічного прогнозування та програмування економічного й соціального розвитку.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Державне регулювання економіки» є формування у здобувачів вищої освіти відповідно до освітньої програми таких компетентностей:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
3. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.
4. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

Завданнями дисципліни є розкриття:

- сутності, мети і завдань державного регулювання економіки;
- теоретичних основ формування та реалізації стратегії соціально-економічної політики держави;
- методологічних основ, методів і засобів впливу держави на економічний та соціальний розвиток і соціально-економічні процеси;
- сутності, функцій, методології та методики соціально-економічного прогнозування, державного програмування і макроекономічного планування;
- особливостей державного регулювання різних сфер господарської та соціальної діяльності;
- світового досвіду державного регулювання економіки.

Об’єктом навчальної дисципліни є процеси державного регулювання економіки.

Предметом навчальної дисципліни є система методів і засобів державного впливу на економічний та соціальний розвиток країни.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти таких результатів навчання:

1. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.
2. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

3. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

4. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

5. Визначати основні показники, що характеризують економічне становище країни, та застосовувати їх у процесі державного регулювання економіки країни.

2. ЗМІСТ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи державного регулювання економіки.

Тема 1. Державне регулювання економіки як функція держави.

Сутність державного регулювання економіки. Еволюція теорій макроекономічного регулювання. Основні типи економічних систем та механізм їх регулювання. Необхідність та функції державного регулювання економіки. Реалізація економічної функції держави в змішаній економічній системі.

Джерела інформації: [1, 2, 16].

Тема 2. Основи методології та організації державного регулювання економіки.

Сучасні підходи та принципи державного регулювання економіки. Основні форми впливу держави на соціально-економічний розвиток країни. Зміст та класифікація методів. Система органів державної влади та їхні функції у сфері управління економікою України.

Джерела інформації: [1, 2, 10].

Тема 3. Стратегія соціально-економічного розвитку держави.

Цілі державного регулювання економіки. Зміст стратегії соціально-економічного розвитку. Соціально-економічне прогнозування. Макроекономічне планування. Державне економічне програмування та цільові комплексні програми.

Джерела інформації: [8, 9, 13].

Тема 4. Фінансова політика.

Фінансова система України та фінансова політика. Державний бюджет як головний засіб управління соціально-економічним розвитком країни. Податкове регулювання. Механізм реалізації бюджетно-податкового регулювання. Грошово-кредитне регулювання.

Джерела інформації: [2, 4, 7].

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Державне регулювання окремих сфер і секторів економіки.

Тема 5. Структурна та інвестиційна політика.

Структура економіки як об'єкт державного регулювання. Структурний ефект та його вимірювання. Державне регулювання структурних зрушень в економіці. Державне регулювання інвестиційних процесів.

Джерела інформації: [1, 6, 11].

Тема 6. Науково-технічна та інноваційна політика.

Науково-технічний прогрес: зміст і вплив на соціально-економічний розвиток. Державна науково-технічна політика. Інновації як специфічна форма НТП. Державна інноваційна політика.

Джерела інформації: [2, 7, 10].

Тема 7. Державне регулювання підприємництва.

Поняття підприємництва та його роль в економіці. Державна підприємницька політика. Регулювання процесів, що відбуваються в підприємницькому середовищі. Система регулювання і підтримки підприємництва.

Джерела інформації: [3, 12, 18].

Тема 8. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Зміст зовнішньоекономічної політики. Механізм впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору. Валютне регулювання в системі державне регулювання ЗЕД. Регулювання міграції капіталів. Платіжний баланс як інструмент державної зовнішньоекономічної політики. Іноземне інвестування. Роль держави в залученні іноземних кредитів.

Джерела інформації: [2, 3, 19].

Тема 9. Державне регулювання цін та інфляції.

Державна політика ціноутворення: необхідність та сутність. Система органів і правова основа державного регулювання цін. Антиінфляційна політика держави.

Джерела інформації: [1, 2, 5].

Тема 10. Регіональна економічна політика.

Регіональна економічна політика: суть, принципи та цілі. Механізм реалізації регіональної економічної політики держави. Державна регіональна фінансова політика.

Джерела інформації: [2, 7, 15].

Тема 11. Суспільний сектор економіки як об'єкт державного регулювання економіки.

Суспільний сектор в економіці та його регулювання. Засоби регулювання та методи оцінки ефективності функціонування суспільного сектору економіки. Фінансування діяльності установ СЗДУ.

Джерела інформації: [4, 10, 22].

Тема 12. Соціальна політика.

Зміст та моделі соціальної політики. Механізм реалізації соціальної політики. Завдання та показники соціальної політики. Регулювання оплати праці, доходів та споживання населення.

Джерела інформації: [5, 8, 12].

Тема 13. Державне регулювання природоохоронної діяльності.

Зміст природоохоронної діяльності держави. Механізм та інструменти природоохоронної діяльності.

Джерела інформації: [7, 10, 14].

3. ПРАКТИЧНА РОБОТА

Практичне заняття є формою заняття, яке проводиться в аудиторії та під час якого викладач організує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань. У ході виконання практичних робіт здобувачі оволодівають практичними умінями. Засобом організації практичної роботи є практичне завдання. Ефективність його виконання здобувачами вищої освіти залежить: а) від чіткого визначення конкретних цілей практичної діяльності; б) відбору необхідних об'єктів; в) розробки прийомів виконання завдання.

За кожною темою здобувачам вищої освіти пропонуються конкретні питання з посиланням на декілька літературних джерел та виконанням практичних завдань. Для забезпечення самостійного вирішення розрахункових завдань по задачах пророблено варіанти вихідних даних. Індивідуальний підхід провадиться за рахунок наведення по кожній темі декількох рефератів, що забезпечує не лише загальне, але й поглиблене ознайомлення з дисципліною.

У ході практичного заняття відбувається проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок здобувачів вищої освіти, здійснюється постановка загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю здобувачів вищої освіти, розв'язування завдань, їх, перевірка та оцінювання.

Практичне заняття 1. Державне регулювання економіки як функція держави.

Питання для обговорення

1. Сутність державного регулювання економіки.
2. Еволюція теорій макроекономічного регулювання.
3. Основні типи економічних систем та механізм їх регулювання.
4. Необхідність та функції державного регулювання економіки.
5. Реалізація економічної функції держави в змішаній економічній системі.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Національна економіка
- ☐ Економічна система
- ☐ Змішана система макроекономічного регулювання
- ☐ Економічний лібералізм
- ☐ Економічний дирижизм
- ☐ Макроекономічна ефективність
- ☐ Функції державного регулювання
- ☐ Цілі державного регулювання

Яке поняття характеризує дане визначення:

- наука є синтезом знань про суть, методологію і засоби впливу держави на соціально-економічні процеси, що відбулися в країні. Це наука про ефективне використання різноманітних форм, методів та інструментів, що є в розпорядженні держави для реалізації соціально-економічних цілей сталого розвитку;
- особливим чином упорядкована, скоординована система зв'язків між суб'єктами національної економіки;
- форма організації та функціонування відносин між суб'єктами господарювання, що базуються на принципах економічного лібералізму, вільної взаємодії попиту і пропозиції, вільного ціноутворення і конкуренції;
- жорстко централізоване, тотальне державне управління соціально-економічним розвитком країни на основі директивного плану;
- соціальне партнерство, яке забезпечується завдяки взаємодії трьох суб'єктів: держави, роботодавців і робітників (в особі профспілок);
- система методів задля здійснення підтримуючої, комплексної та регулюючої діяльності держави, спрямованої на створення умов, ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки;
- система взаємоузгоджених та взаємодіючих цілей, ідей та принципів соціально-економічного розвитку країни, основні завдання, засоби й методи їх досягнення, а також діяльність органів державної влади і управління щодо їх реалізації.

Оберіть правильну відповідь:

1. *Яка функція визначає основні цілі, напрямки, пріоритети в розвитку національної економіки:*

- А) контролююча;
- Б) цільова;
- В) стимулююча;
- Г) правова.

2. *Лібералізована система управління національною економікою, основний акцент робиться на використання ринкових регуляторів, участь держави мінімальна, переважно застосовуються опосередковані (непрямі) методи ДРЕ:*

- А) економічний лібералізм;
- Б) японська система державного регулювання;
- В) економічний дирижизм;
- Г) ринковий механізм.

3. *Управління соціально-економічним розвитком країни на основі активного втручання держави у процес розподілу доходів, створення розвиненої системи соціального захисту населення, значний державний сектор економіки (понад 50%), який відіграє суттєву роль:*

- А) економічний лібералізм;
- Б) японська система державного регулювання;

- В) економічний дирижизм;
- Г) ринковий механізм.

4. Політика спрямована на підтримку стабільного економічного зростання та мінімізацію негативних наслідків фаз економічних циклів:

- А) регіональна;
- Б) антициклічна;
- В) інвестиційна;
- Г) соціальна.

5. Політика направлена на регулювання капіталовкладень з метою структурної перебудови виробництва, її технічної і технологічної модернізації:

- А) регіональна;
- Б) антициклічна;
- В) інвестиційна;
- Г) соціальна.

6. Політика направлена на збалансований та стабільний розвиток регіонів, виходячи із загальнонаціональних інтересів:

- А) регіональна;
- Б) антициклічна;
- В) інвестиційна;
- Г) соціальна.

7. Вид державного регулювання передбачає значний вплив держави на соціально-економічний розвиток з активним використанням прямих специфічних, а також адміністративних методів, зі значною часткою державного сектора економіки (до 20%). Це такі країни, як Швеція, Австрія, Німеччина, Японія:

- А) економічний лібералізм;
- Б) японська система державного регулювання;
- В) економічний дирижизм;
- Г) ринковий механізм.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Що таке державне регулювання економіки, макроекономічне регулювання?
2. Чим обумовлена необхідність ДРЕ?
3. Еволюція теорії і практики регулювання національної економіки. Чим вона викликана?
4. У чому полягає заслуга Дж. М. Кейнса?
5. Чим відрізняються основні типи макроекономічного регулювання?
6. Назвіть основні елементи змішаної системи макроекономічного регулювання.
7. У чому полягає специфіка національних систем ДРЕ?
8. Що таке економічний дирижизм і економічний лібералізм?
9. Які головні функції ДРЕ?
10. Які основні цілі ДРЕ?

11. Що є об'єктами ДРЕ? Чому?
12. Хто виступає суб'єктами ДРЕ?
13. ДРЕ й економічна політика: чи тотожні ці поняття?
14. У чому полягає специфіка сучасної системи державного регулювання економіки України? Які фактори впливають на її функціонування?

Теми рефератів і доповідей

1. Кейнсіанська модель ДРЕ.
2. Неокласична модель ДРЕ.
3. Американська (ліберальна модель) ДРЕ.
4. Західноєвропейські моделі ДРЕ.
5. Японська модель соціально ринкового господарства.

Практичне заняття 2. Основи методології та організації державного регулювання економіки.

Питання для обговорення

1. Сучасні підходи та принципи державного регулювання економіки.
2. Основні форми впливу держави на соціально-економічний розвиток країни.
3. Зміст та класифікація методів.
4. Система органів державної влади та їхні функції у сфері управління економікою України.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Принципи ДРЕ
- ☐ Форми ДРЕ
- ☐ Бюджетно-податкове регулювання
- ☐ Кредитно-грошове регулювання
- ☐ Методи ДРЕ
- ☐ Держконтракти
- ☐ Держзамовлення
- ☐ Субвенції
- ☐ Трансферні платежі
- ☐ Прямі витрати уряду

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ вплив держави на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних, судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, посилення конкурентоздатності національної економіки;
- ☐ договори між державою і суб'єктами господарювання на виготовлення певного товару чи виконання певного виду послуг з метою задоволення соціально-економічних потреб споживача, стимулювання

виробництва дефіцитного товару в тому числі на експорт, стимулювання пріоритетних галузей і виробництва, впровадження нових технологій, виконання міжнародних угод;

□ певні суми витрат, виділені із централізованих і децентралізованих джерел, фінансових ресурсів на покриття певних цілей;

□ будь-які прямі виплати з державного бюджету населенню або підприємствам, що здійснюються у вигляді субсидій, пенсій та допомоги на соціальні потреби, оплати відсотків за державний борг;

□ кошти, що спрямовуються на відшкодування різниці в цінах, спричиненої державною політикою регулювання цін;

□ офіційно встановлені нормативи у сфері соціальних відносин (мінімальна зарплата, мінімальна пенсія, рівень прожиткового мінімуму, тривалість робочого дня, відпустки).

Оберіть правильну відповідь:

1. *Принцип державного регулювання, спрямований на забезпечення необхідного впливу на економіку з метою вирівнювання підйомів і спадів ділового циклу, стримування безробіття, підтримку економічного розвитку:*

- А) принцип погодження інтересів;
- Б) принцип ефективності;
- В) принцип стабільності;
- Г) принцип системності.

2. *Принцип державного регулювання, спрямований на поєднання інтересів різних суб'єктів економіки: загальнодержавних, регіональних, групових (підприємців, робітників, споживачів):*

- А) принцип погодження інтересів;
- Б) принцип ефективності;
- В) принцип стабільності;
- Г) принцип системності.

3. *Форма державного регулювання, що містить в собі діяльність держави, спрямовану на забезпечення економіки повноцінною і стабільною національною валютою та регулювання грошового обігу відповідно до потреб економіки:*

- А) економічний лібералізм;
- Б) грошово-кредитна;
- В) бюджетно-податкова;
- Г) індикативне планування.

4. *Вплив держави на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних, судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, посилення конкурентноздатності національної економіки:*

- А) економічний лібералізм;
- Б) грошово-кредитна;
- В) бюджетно-податкова;
- Г) цінове регулювання.

5. *До прямих методів державного регулювання належать:*
  - А) ліцензування;
  - Б) податки;
  - В) плата за ресурси;
  - Г) валютне регулювання.
6. *До непрямих методів державного регулювання належать:*
  - А) ліцензування;
  - Б) державні контракти;
  - В) трансферні платежі;
  - Г) валютне регулювання.
7. *Будь-які прямі виплати з державного бюджету населенню або підприємствам, що здійснюються у вигляді субсидій, пенсій та допомоги на соціальні потреби, оплати відсотків за державний борг:*
  - А) субсидії;
  - Б) державні контракти;
  - В) трансферні платежі;
  - Г) державні замовлення.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Назвіть сучасні підходи до ДРЕ.
2. Назвіть основні принципи ДРЕ.
3. Якою є межа державного втручання в економіку?
4. На яких принципах будується управління соціально-економічним розвитком країни?
5. У чому полягає логіка державного регулювання економіки?
6. Які основні форми ДРЕ? Дайте класифікацію методів ДРЕ.
7. У чому полягає суть економічних і адміністративних методів ДРЕ?
8. Що є інструментами прямих методів ДРЕ?
9. Що є інструментами непрямих (опосередкованих) методів ДРЕ?
10. Що спільного і відмінного між держконтрактом і держзамовленням?
11. Коли використання адміністративних методів є ефективнішим, ніж економічних?
12. Що таке неформальні й специфічні методи ДРЕ?
13. Дайте найповніше визначення ДРЕ.
14. Які органи державної влади здійснюють керівництво економікою України? Що входить до їхньої компетенції?

Теми рефератів і доповідей

1. Особливості державного регулювання в сучасній змішаній економічній системі.
2. Особливості державного регулювання в перехідній економічній системі.
3. Форми реалізації державної економічної політики.
4. Методи прямого та непрямого впливу ДРЕ.

Практичне заняття 3. Стратегія соціально-економічного розвитку держави.

Питання для обговорення

1. Цілі державного регулювання економіки.
2. Зміст стратегії соціально-економічного розвитку.
3. Соціально-економічне прогнозування.
4. Макроекономічне планування.
5. Державне економічне програмування та цільові комплексні програми.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Макроекономічна стратегія
- ☐ Директивне планування
- ☐ Індирективне планування
- ☐ Регулятивне планування
- ☐ Індикативне планування
- ☐ Стратегічне макроекономічне планування
- ☐ Державні цільові програми
- ☐ Макроекономічні програми.

Яке поняття характеризує дане визначення:

☐ виявлення й аналіз закономірностей і тенденцій розвитку національної економіки, передбачення змін і створення наукової бази для розробки економічної політики і державного регулювання економіки;

☐ розробка моделі досягнення бажаного і очікуваного стану національної економіки за умови одночасного визначення шляхів, засобів, термінів забезпечення майбутнього розвитку національної економіки;

☐ спосіб управління національною економікою за допомогою розробки обов'язкових для виконання завдань для виробництва та розподілу продукції та послуг;

☐ засіб регулювання економічних процесів за допомогою визначення певних цілей і пріоритетів розвитку національної економіки з використанням фінансових і інших стимулів для їх реалізації;

☐ визначення основних пріоритетів розвитку національної економіки, головна роль в реалізації яких відводиться державі.

Оберіть правильну відповідь:

1. Засіб регулювання економічних процесів за допомогою визначення певних цілей і пріоритетів розвитку національної економіки з використанням фінансових та інших стимулів для їх реалізації:

- А) індикативне планування;
- Б) регулятивне планування;
- В) директивне планування;
- Г) індирективне планування.

2. Спосіб управління національною економікою за допомогою розробки обов'язкових для виконання завдань для виробництва та розподілу продукції та послуг:

- А) індикативне планування;
- Б) регулятивне планування;
- В) директивне планування;
- Г) індирективне планування.

3. Виявлення та аналіз закономірностей і тенденцій розвитку національної економіки, передбачення змін у ньому і створення наукової бази для економічної політики та державного регулювання економіки:

- А) макроекономічне планування;
- Б) регулятивне планування;
- В) макроекономічне прогнозування;
- Г) цільові державні програми.

4. Науково обґрунтоване передбачення можливого стану об'єкта в майбутньому, можливих шляхів і строків його досягнення:

- А) макроекономічне планування;
- Б) план;
- В) прогноз;
- Г) цільова програма.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначити обсяг централізованих капітальних вкладень, необхідних для введення в дію житлової площі.

Вихідні дані:

1. Чисельність населення, яке потребує поліпшення житлових умов за рахунок державних централізованих капітальних вкладень – 3000 тис. осіб.
2. Норматив забезпеченості населення загальною площею квартир – 18,4 м²/люд.
3. Введення в дію житла за рахунок капітальних вкладень минулих років – 52 500 тис. м².
4. Виведення з експлуатації житла, що знаходиться у користуванні населення, потреба у житлі якого забезпечується централізовано – 4850 тис. м².
5. Питомі капітальні вкладення на будівництво житла – 4000 грн/м².

Запитання і завдання для самоперевірки

1. У чому полягає суть макроекономічного планування?
2. Які теорії лежать в основі макроекономічного планування?
3. Що є об'єктом та сферою макропланування? Чому саме вони?
4. Яка стратегічна мета та цілі макроекономічного планування?
5. Назвіть основні функції макроекономічного планування.
6. На яких засадах будуються макроекономічні плани?
7. Основні методи макроекономічного планування.
8. Назвіть форми (види, типи) державного планування, їхні основні риси.
9. У чому полягає специфіка індикативного плану; його функції?

10. Що таке стратегічне макроекономічне планування?
11. У чому полягає суть макроекономічного програмування, його види?
12. Назвіть механізм реалізації макроекономічних планів і програм.

Теми рефератів і доповідей

1. Зміст і стан реалізації стратегії економічної та соціальної політики України.
2. Зміст прогнозування соціально-економічного розвитку.
3. Реалізація державних програм в Україні на сучасному етапі розвитку.
4. Індикативне планування: зміст, необхідність, реалізація.

Практичне заняття 4. Фінансова політика.

Питання для обговорення

1. Фінансова система України та фінансова політика.
2. Державний бюджет як головний засіб управління соціально-економічним розвитком країни.
3. Податкове регулювання.
4. Механізм реалізації бюджетно-податкового регулювання.
5. Грошово-кредитне регулювання.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Фінансова система країни
- ☐ Державні фінанси
- ☐ Державний бюджет
- ☐ Фінансова політика держави
- ☐ Типи фінансової політики
- ☐ Фіскальна політика
- ☐ Бюджетні доходи
- ☐ Податки
- ☐ Податкова система
- ☐ Дефіцит державного бюджету
- ☐ Суб'єкти грошово-кредитної політики
- ☐ Об'єкти кредитно-грошової політики
- ☐ Центральний банк
- ☐ Банківська система країни
- ☐ Кредитно-грошова політика
- ☐ Емісія грошей

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ річний план державних видатків і джерел їх фінансового покриття;
- ☐ заходи держави щодо мобілізації фінансових ресурсів, їх розподілу та використання на базі фінансового законодавства для реалізації соціально-економічних цілей розвитку суспільства;

- діяльність держави щодо формування та регулювання державного бюджету, а також мобілізації коштів у державну казну з інших джерел;
- діяльність держави, спрямована на забезпечення економіки повноцінною і стабільною національною валютою та регулювання грошового обігу відповідно до потреб економіки з метою стимулювання економічного зростання при низькому рівні інфляції;
- забезпечення економіки засобами обігу, платежу нагромадження, а також покриття дефіциту державного бюджету;
- збереження комерційними банками певної частини коштів (їх активів) у вигляді резервів на спеціальному рахунку в центральному банку країни;
- зміна пропозиції позикового капіталу в країні шляхом купівлі або продажу центральним банком цінних паперів (облігацій, векселів, сертифікатів тощо) юридичних чи фізичних осіб.

Оберіть правильну відповідь:

1. *Встановлення центральним банком ставки облікового відсотка:*
  - A) проведення облікової політики;
  - B) емісія грошей;
  - V) встановлення офіційних банківських резервів;
  - Г) фінансова політика.
2. *Об'єктом кредитно-грошової політики виступає:*
  - A) попит і пропозиція на грошовому ринку;
  - B) обіг цінних паперів;
  - V) функціонування банківської системи країни;
  - Г) темпи інфляції.
3. *Політика державних витрат передбачає:*
  - A) регулювання попиту і пропозиції на грошовому ринку;
  - B) політичне, соціальне, господарське тощо планування та забезпечення загальних умов життя суспільства;
  - V) забезпечення функціонування банківської системи країни;
  - Г) регулювання темпів інфляції.
4. *Основним суб'єктом грошово-кредитної політики в Україні є:*
  - A) Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України;
  - B) Міністерство фінансів України;
  - V) Національний банк України;
  - Г) Державна казначейська служба України.

Практичні завдання

Завдання 1. Резерви комерційних банків складають 1 млрд грн. Депозити – 4 млрд грн. Норма обов'язкових резервів становить 25%. Якщо

Центральний банк вирішить знизити обов'язкову норму резервування до 20%, наскільки може збільшитися пропозиція грошей?

Завдання 2. Центральний банк купує державні облигації в комерційних банків на суму 100 млн грн. Як може змінитися пропозиція грошей, якщо комерційні банки цілком використовують свої кредитні можливості, за умови, що норма резервування депозитів становить 0,1 (10 %).

Завдання 3. Скласти зведений баланс фінансових ресурсів держави і визначити суми ресурсів, витратів та перевищень ресурсів над витратками або витратків над ресурсами.

Вихідні дані:

1. Витатки бюджетів і державних позабюджетних фондів становлять відповідно 29,2 млрд і 12,2 млрд грн.

2. Доходи бюджетів і державних позабюджетних фондів становлять відповідно 27,3 млрд і 9,8 млрд грн.

3. Доходи та витатки державних підприємств становлять відповідно 29,8 млрд і 28,3 млрд грн.

4. Сума коштів іноземних інвесторів дорівнюватиме сумі витрат іноземних інвесторів на розвиток економіки і становитиме по 2,8 млрд грн.

5. Довгострокові кредити на розвиток економіки, надані банками України, та кредити міжнародних фінансових організацій становлять відповідно 1,2 млрд і 3,7 млрд грн.

6. Витрати на реалізацію програм розвитку економіки за рахунок довгострокових кредитів, наданих банками України, та використання кредитів міжнародних фінансових організацій становлять відповідно 1,1 млрд і 3,7 млрд грн.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Що передбачає фінансово-бюджетне регулювання?
2. Які складові фінансової системи країни?
3. Що таке державний і консолідований державні бюджети?
4. За якими показниками можна оцінювати стан бюджету країни?
5. Що являє собою фіскальна політика? Які її основні види?
6. Розкрийте структуру витратків державного бюджету.
7. Як виникає державний борг та які його наслідки для економіки країни?
8. Які засоби та інструменти ДРЕ належать до грошово-кредитних?
9. Яким чином зміна облікової ставки впливає на економічне становище країни?
10. Що таке політика «дорогих грошей» та політика «дешевих грошей»?
11. Назвіть інструменти державного регулювання діяльності кредитних організацій.
12. Що передбачає такий захід держави, як операції на відкритому ринку?
13. З якою метою використовуються облигації внутрішньої державної позики?
14. Назвіть основну мету та види цінового регулювання.

Теми рефератів і доповідей

1. Державний борг України та проблеми його обслуговування.
2. Політика макроекономічної стабілізації України в перехідний період.
3. Грошово-кредитна політика в Україні на сучасному етапі.
4. Бюджетно-фінансова політика в Україні на сучасному етапі.
5. Зміст податкової реформи в Україні.

Практичне заняття 5. Структурна та інвестиційна політика.

Питання для обговорення

1. Структура економіки як об'єкт державного регулювання.
2. Структурний ефект та його вимірювання.
3. Державне регулювання структурних зрушень в економіці.
4. Державне регулювання інвестиційних процесів.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначити відтворювальну структуру капітальних вкладень (%) у 2020 р.

Напрями (елементи структури) КВ	2016 р. Обсяг КВ, млн грн	2017 р. Абсолют- ний приріст до 2016 р., млн грн	2018 р. Коефіцієнт зростання до 2017 р., рази	2019 р. Темп зростання до 2018 р., %	2020 р. Темп приросту до 2019 р., %
Нове будівництво	800	-100	0,8	80	-50
Реконструкція	1400	200	1,5	120	20
Технічне переозброєння	1600	- 400	1,	90	0
Розширення	1000	200	1,0	100	10

Завдання 2. Визначити обсяг і структуру споживання прокату чорних металів у прогнозованому році.

Галузі	Обсяг виробництва в базовому році, млн грн	Норма витрат прокату на 1 млрд грн продукції, т	Темп зростання виробництва в прогнозованому році у порівнянні з базовим, %
Машинобудування	22 800	80	105
Промисловість будівельних матеріалів	4600	32	95
Капітальне будівництво	5400	18	90
Інші	12 000	25	100

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Структура економіки
- ☐ Критерії визначення структури

- Основні види структури економіки
- Відтворювальна структура
- Галузева структура
- Територіальна структура
- Соціальна структура
- Міжгалузевий баланс виробництва та розподілу продукції (МГБ)

Яке поняття характеризує дане визначення:

- співвідношення різних елементів економічної системи, що відображає народногосподарські пропорції та стан суспільного поділу праці;
- структура відображає розміщення виробництва в окремих економічних районах, що визначаються певними економічними умовами (наявністю природних ресурсів, кліматичними, географічними, трудовими);
- структура, яка відображає пропорції розвитку окремих галузей, підгалузей, видів виробництв, сфер національної економіки;
- структура, що характеризує співвідношення між організаційно-правовими формами підприємництва з урахуванням рівня концентрації і централізації виробництва та на основі форм власності (між приватними, державними та колективними підприємствами), групами населення за рівнем доходу.

Оберіть правильну відповідь:

1. *Структура економіки – це*

А) відображає розміщення виробництва в окремих економічних районах, що визначаються певними економічними умовами (наявністю природних ресурсів, кліматичними, географічними, трудовими);

Б) відображає розміщення виробництва в окремих економічних районах, що визначаються певними економічними умовами (наявністю природних ресурсів, кліматичними, географічними, трудовими);

В) це співвідношення різних елементів економічної системи, що відображає народногосподарські пропорції та стан суспільного поділу праці;

Г) структуру, яка відображає пропорції розвитку окремих галузей, підгалузей, видів виробництв, сфер національної економіки.

2. *Структуру, яка характеризує використання ВВП на відтворювання основного капіталу, споживання, нагромадження та співвідношення між виробничим та особистим споживанням:*

А) відтворювальна структура;

Б) галузева структура;

В) територіальна структура;

Г) соціальна структура.

3. *Класифікаційною одиницею галузі є:*

А) підприємство;

Б) підгалузь;

В) регіон;

Г) сукупність підприємств.

4. Структура відображає розміщення виробництва в окремих економічних районах, що визначаються певними економічними умовами (наявністю природних ресурсів, кліматичними, географічними, трудовими):

- А) відтворювальна структура;
- Б) галузева структура;
- В) територіальна структура;
- Г) соціальна структура.

5. Міжгалузевий баланс виробництва та розподілу продукції базується:

- А) неокласична модель;
- Б) модель «випуск – затрати»;
- В) галузева структура;
- Г) модель інвестиційного впливу.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Структура економіки як багатопланове поняття.
2. Яку із структур економіки називають її дзеркалом? Чому?
3. Характеристика сучасного стану структури економіки України. Які основні завдання її реформування?
4. Назвіть основні способи структурної перебудови економіки. Який варіант найбільш прийнятний для України?
5. Що передбачає посилення соціальної орієнтації економіки?
6. Назвіть основні способи вдосконалення галузевої та відтворювальної структур економіки.
7. Які конкурентні переваги має Україна?
8. Назвіть критерії пріоритетності галузі.
9. Які галузі, види виробництва, товарні позиції є пріоритетними для України і чому?
10. Основні заходи держави щодо структурного реформування економіки України.
11. Назвіть основні методи структурного регулювання.
12. Що таке інвестиційна політика держави? Які фактори її визначають?
13. Що передбачає пряме та опосередковане управління інвестиційною діяльністю?
14. Які існують джерела фінансування державних інвестицій?
15. Обґрунтуйте основні принципи інвестиційної політики держави.
16. Назвіть основні заходи держави щодо активізації інвестиційного процесу та підвищення його ефективності.

Теми рефератів і доповідей

1. Реалізація структурної політики в Україні на сучасному етапі.
2. Формування сприятливого інвестиційного середовища в Україні: проблеми та перспективи.
3. Практична реалізація активної структурної політики (зарубіжний досвід).
4. Практична реалізація пасивної структурної політики (зарубіжний досвід).

Практичне заняття 6. Науково-технічна та інноваційна політика.

Питання для обговорення

1. Науково-технічний прогрес: зміст і вплив на соціально-економічний розвиток.
2. Державна науково-технічна політика.
3. Інновації як специфічна форма НТП.
4. Державна інноваційна політика.

Практичні завдання

Завдання 1. Порівняйте три інвестиційні проекти і оберіть найкращий. Початкові інвестиції за кожним проектом плануються у 165 тис. грн. Дисконтна ставка – 10 %.

Проект	Очікуваний дохід за роками		
	за перший рік	за другий рік	за третій рік
Екстра	100	80	20
Прима	40	60	100
Супер	100	30	70

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Науково-технічний прогрес
- ☐ Науково-технічний потенціал
- ☐ Державна науково – технічна політика
- ☐ Інновації
- ☐ Інноваційні процеси
- ☐ Матеріально-технічна база науки
- ☐ Фонд винаходів та відкриттів
- ☐ Інноваційний фонд
- ☐ Державна інноваційна політика
- ☐ Інноваційний потенціал держави
- ☐ Технополіси
- ☐ Технопарки
- ☐ Венчурні підприємства

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ якісні зміни у науково-технічній сфері на основі використання фундаментальних наукових відкриттів і винаходів, що обумовлюють докорінні перетворення в усіх сферах діяльності;
- ☐ сукупність чинників, що характеризують стан і можливості розвитку технічного прогресу в певній країні;
- ☐ політика держави щодо формування умов, сприятливих для ефективного науково-технічного розвитку країни, зокрема цілі, форми та методи діяльності держави у науково-технічній сфері;

□ виробничий фактор, що впливає на формування продуктивності суспільного виробництва й обсягу валового національного продукту в тривалій перерві;

□ зниження нормативних термінів служби основного капіталу та дозвіл на більш високі норми амортизаційних відрахувань на ранніх періодах експлуатації основного капіталу.

Оберіть правильну відповідь:

1. *Здатність фундаментальної та прикладної науки забезпечити нововведення процес оновлення виробництва та продукції:*

- А) інноваційний потенціал країни;
- Б) науково-технічний потенціал країни;
- В) науково-технічна революція;
- Г) інноваційна політика.

2. *Комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на впровадження результатів НТП у виробництво, стимулювання і підтримку інноваційних процесів в економіці:*

- А) інноваційний потенціал країни;
- Б) науково-технічний потенціал країни;
- В) науково-технічна революція;
- Г) інноваційна політика.

3. *Безперервний розвиток науки і техніки, обумовлений потребами виробництва, зростання та ускладненням суспільних потреб:*

- А) інноваційний потенціал країни;
- Б) науково-технічний прогрес;
- В) науково-технічна революція;
- Г) інноваційна політика.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Поясніть об'єктивну необхідність втручання держави у розвиток НТП.
2. Що таке науково-технічний та інноваційний потенціали?
3. Назвіть основні умови ефективного науково-технічного розвитку країни.
4. Назвіть складові науково-технічної політики.
5. Які цілі науково-технічної політики держави?
6. Назвіть основні критерії виділення пріоритетних напрямів розвитку НТП.
7. Що таке інноваційна політика держави?
8. На яких принципах базується державна інноваційна політика?
9. Назвіть державні основні регулятори науково-технічного розвитку.
10. Яку роль у розвитку НТП відіграють інноваційні структури (технополіси, технопарки, венчурні підприємства)?
11. Які стратегічні ідеї здатні забезпечити прорив вітчизняних технологій на світові ринки?

Теми рефератів і доповідей

1. Науково-технічна політика провідних країн світу.
2. Проблеми формування інноваційної системи в Україні.
3. Науково-технічна та інноваційна політика в Україні на сучасному етапі розвитку.

Практичне заняття 7. Державне регулювання підприємництва.

Питання для обговорення

1. Поняття підприємництва та його роль в економіці.
2. Державна підприємницька політика.
3. Регулювання процесів, що відбуваються в підприємницькому середовищі.
4. Система регулювання і підтримки підприємництва.

Практичні завдання

Завдання 1. Ви володієте часткою у фірмі «Омега», яка складає 20000 грн. Окрім Вас, у фірмі є ще 39 рівноправних співвласників. Статутний капітал фірми 800000 грн. Фірма зазнала збитків у розмірі 1 млн грн. Розрахуйте частку збитків, яку Вам доведеться взяти на себе, якщо фірма збанкрутує, якщо фірма: а) повне товариство; б) акціонерне товариство.

Завдання 2. Для виготовлення однорідної продукції розроблено дві конструкції автоматичної лінії. Вартість першої – 300000 грн. Вона замінює старі верстати загальною вартістю 120000 грн та звільняє 25 робітників. Друга лінія коштує 220000 грн. Вона замінює старі верстати загальною вартістю 120000 грн та звільняє 20 робітників. Строк функціонування ліній однаковий – 20 років. Яку б лінію придбали Ви, якщо відомо, що місячна заробітна плата робітника – 150 грн.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Виробнича діяльність
- ☐ Державне регулювання виробничої діяльності
- ☐ Підприємництво.
- ☐ Мікроекономічна політика
- ☐ Підприємницьке середовище
- ☐ Інституціональні перетворення
- ☐ Конкурентна політика
- ☐ Антимонопольна політика
- ☐ Мале підприємство

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ процес застосування державних заходів для стимулювання діяльності виробничих підприємств усіх всіх форм власності;
- ☐ самостійна господарсько-фінансова діяльність суб'єктів на свій

ризик , під власну фінансову і майнову відповідальність у межах чинного законодавства, спрямована на досягнення комерційного успіху;

□ це система правових, організаційних та регулятивно-контролюючих заходів держави, спрямованих на створення сприятливого підприємницького середовища і управління державним сектором економіки для забезпечення ефективності та конкурентоздатності національної економіки;

□ сукупність умов, що впливають на формування та розвиток підприємництва;

□ постійний та послідовний курс органів виконавчої влади і місцевого самоврядування спрямований на впровадження оптимального державного управління в економічній соціальній сфері, створені сприятливих умов для розвитку підприємництва, насамперед інституційних перетворень;

□ формування системи соціально – економічних відносин шляхом створення відповідних економічних, правових та соціальних інститутів.

Оберіть правильну відповідь:

1. *Яке з тверджень є помилковим: «Розвиток підприємництва сприяє:*

- A) стабілізації структури економіки;
- B) підвищенню ефективності суспільного виробництва»;
- B) підвищенню життєвого рівня населення»;
- Г) економічному зростанню»;
- Д) створенню інноваційного середовища».

2. *Згідно із Законом України «Про підприємництво» метою підприємництва є:*

- A) інвестування;
- B) інновації;
- B) виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг);
- Г) одержання прибутку (доходу);
- Д) виконання державних програм економічного та соціального розвитку країни.

3. *За галузевою ознакою підприємства класифікуються на:*

- A) цілорічні та сезонні;
- B) промислові, сільськогосподарські, торговельні, будівельні тощо;
- B) виробничі, невиробничі, комбіновані;
- Г) державні, колективні, приватні, орендні тощо;
- Д) малі підприємства, кооперативи, спільні підприємства, конгломерати, франчайзинги.

4. *Нормативно-правове регулювання в Україні стосується підприємств:*

- A) приватного сектора;
- B) державного сектора;
- B) корпоративного сектора;
- Г) фінансового сектора;
- Д) всіх секторів економіки.

5. Відповідно до Закону України «Про приватизацію майна державних підприємств» приватизація державного майна – це:

А) перетворення структурних підрозділів державних підприємств на самостійні підприємства;

Б) відчуження майна, що перебуває у державній власності, на користь фізичних та юридичних осіб з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки;

В) комплекс заходів, які здійснюються державою з метою зниження рівня монополізації ринків;

Г) процес переходу від державної економіки до багатоукладної, до подолання соціально-економічної монополії держави;

Д) процес перетворення державних підприємств, закритих акціонерних товариств, виробничих об'єднань на відкриті акціонерні товариства.

6. Яке з тверджень є помилковим: «До груп порушень антимонопольного законодавства України належить:

А) зловживання монопольним становищем»;

Б) порушення прав споживачів»;

В) неправомірні угоди»;

Г) дискримінація підприємств органами влади та управління»;

Д) недобросовісна конкуренція».

7. Яке з тверджень є помилковим:

А) банкрутство – це визнаний арбітражним судом факт неспроможності фізичної чи юридичної особи задовольнити вимоги кредиторів;

Б) суб'єктами банкрутства можуть бути юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, неспроможні своєчасно виконати свої зобов'язання перед бюджетом;

В) суб'єкт підприємницької діяльності стає банкрутом тільки за рішенням арбітражного суду.

Запитання і завдання для самоперевірки.

1. Яку роль виконує вітчизняний бізнес у суспільстві?

2. У чому полягає суть державного регулювання підприємницької діяльності?

3. Специфіка процесу державного регулювання підприємницької діяльності в умовах ринкової трансформації економіки.

4. Які основні напрямки впливу держави на діяльність суб'єктів національної економіки?

5. Що таке інституційні перетворення та їх значення для розвитку вітчизняного бізнесу?

6. Охарактеризуйте методи та інструменти державного впливу на розвиток підприємництва.

7. Які основні завдання держави стосовно створення та розвитку підприємництва в Україні?

8. Що таке державний сектор економіки, його показники?
9. Охарактеризуйте основну економічну функцію державного сектору економіки.
10. Які завдання вирішує сьогодні держава за допомогою державного сектору в Україні?
11. Що є об'єктами державної власності? У чому полягає їх цільове призначення?
12. Чим обумовлена необхідність державного підприємництва?
13. Що таке комерціалізація державного сектору?
14. Основні шляхи ефективного використання державного сектору.
15. Назвіть основні способи вдосконалення управління державними підприємствами.

Теми рефератів і доповідей

1. Державна підтримка малого підприємництва в Україні.
2. Конкурентна (антимонопольна) політика держави в Україні.
3. Приватизація в Україні: зміст, етапи розвитку, наслідки.
4. Особливості приватизаційних процесів в провідних країнах світу.

Практичне заняття 8. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Питання для обговорення

1. Зміст зовнішньоекономічної політики.
2. Механізм впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору.
3. Валютне регулювання в системі державне регулювання ЗЕД.
4. Регулювання міграції капіталів.
5. Платіжний баланс як інструмент державної зовнішньоекономічної політики.
6. Іноземне інвестування.
7. Роль держави в залученні іноземних кредитів.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Митно-тарифне регулювання
- ☐ Нетарифне регулювання
- ☐ Митні тарифи
- ☐ Прості (одноклонні) тарифи
- ☐ Складні (багатоколонні) тарифи
- ☐ Мито
- ☐ Адвалорне мито
- ☐ Специфічне і змішане мито
- ☐ Антидемпінгове мито
- ☐ Компенсаційне мито

- Заборона експорту й імпорту
- Квотування
- Ліцензування
- «Добровільні» обмеження експорту
- Антидемпінгові заходи
- Імпортний депозит

Яке поняття характеризує дане визначення:

□ діяльність, спрямована на розвиток і регулювання економічних відносин з іншими країнами, що передбачає: визначення стратегічних цілей держави у зовнішньоекономічних відносинах взагалі; вироблення методів і заходів, що забезпечують досягнення поставлених цілей і збереження досягнутих результатів;

□ співвідношення між валютними надходженнями в країну та її зарубіжними платежами, які держава повинна сплачувати протягом певного часу, тобто це статистичний звіт про результати ЗЕД країни за певний період, як правило за рік.

Оберіть правильну відповідь:

1. *Режим найбільшого сприяння для іноземних суб'єктів ЗЕД на території України означає, що вони:*

- А) зобов'язані додержуватися норм міжнародного права;
- Б) зобов'язані додержуватися норм національного законодавства;
- В) мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж вітчизняні підприємці;
- Г) мають такі ж права, преференції та пільги, якими користуються підприємці будь-якої іншої країни, котрій наданий такий режим;
- Д) мають враховувати у своїй діяльності цілі та пріоритети розвитку національної економіки.

2. *Сутність політики вільної торгівлі полягає у:*

- А) захисті внутрішнього ринку від іноземної конкуренції;
- Б) відкритості економіки з одночасним застосуванням заходів щодо захисту внутрішнього ринку;
- В) демонополізації зовнішньої торгівлі;
- Г) відкритості економіки для експорту та імпорту товарів;
- Д) вступі країни до Всесвітньої організації торгівлі.

3. *До тарифних інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі належить (належать):*

- А) застосування індикативних цін;
- Б) мито;
- В) установлення мінімальної митної вартості;
- Г) пільгове оподаткування;
- Д) надання субсидій виробникам експортних товарів.

4. Адавальорні митні ставки встановлюються у:

- А) грошовій формі;
- Б) процентах до ціни;
- В) грошовій формі та у процентах одночасно;
- Г) відповіді а, б, в – правильні;
- Д) відповіді а, б, в – помилкові.

5. Країни, що інтегруються, домовляються про свободу пересування не тільки товарів та послуг, а й про проведення спільної торгової політики по відношенню до третіх країн. Ця стадія інтеграції називається:

- А) спільний ринок;
- Б) зона вільної торгівлі;
- В) митний союз;
- Г) економічний союз;
- Д) преференційна торгова угода;
- Е) валютний союз.

6. Найбільш розповсюджений метод сучасної торгової політики у розвинених країнах – це:

- А) демпінг;
- Б) митний тариф;
- В) приховані форми протекціонізму;
- Г) торгові війни;
- Д) зниження валютного курсу з метою стимулювання експорту.

7. Країна зі стійким негативним сальдо платіжного балансу має:

- А) збільшувати випуск державних облігацій для населення;
- Б) залучати додаткові довгострокові позики від іноземців;
- В) заборонити переказ у країну доходів резидентів від закордонних інвестицій;
- Г) виконати усі вказані вище заходи.

8. Еміграція – це:

- А) в'їзд працездатного населення в певну країну з-за кордону;
- Б) виїзд працездатного населення з певної країни за кордон;
- В) переселення працездатного населення, викликане причинами економічного або неекономічного характеру, з одних країн в інші терміном більше року.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. У чому полягає суть зовнішньоекономічної політики держави?

2. Чим викликана необхідність державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?

3. Назвіть об'єкти державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

4. Хто є суб'єктами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?

5. Яка роль наддержавних органів регулювання зовнішньоекономічних відносин?
6. Що таке міжнародні режими?
7. Характерні риси зовнішньоекономічного становища України.
8. Які основні цілі зовнішньоекономічної політики Української держави?
9. За якими принципами має здійснюватися регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
10. Що таке валютне регулювання?
11. Які існують методи нетарифного регулювання ЗЕД?
12. Основні способи стимулювання експортного виробництва.
13. У чому полягає суть платіжного балансу країни?
14. Охарактеризуйте структуру платіжного балансу.
15. Що таке поточний платіжний баланс?
16. Назвіть складові балансу руху капіталів.
17. У чому полягає суть та призначення золотовалютних резервів?
18. Що таке спеціальні права запозичення?

Теми рефератів і доповідей

1. Розвиток вільних (спеціальних) економічних зон в Україні.
2. Європейський вектор зовнішньоекономічної політики України.
3. Роль платіжного балансу в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності.
4. Залучення іноземного капіталу в Україні.

Практичне заняття 9. Державне регулювання цін та інфляції.

Питання для обговорення

1. Державна політика ціноутворення: необхідність та сутність.
2. Система органів і правова основа державного регулювання цін.
3. Антиінфляційна політика держави.

Практичні завдання

Завдання 1. Економіка описана наступними даними:

Рік	Рівень інфляції	Номінальна ставка відсотка
1	3 %	8 %
2	8 %	3 %

На скільки відсотків змінилася реальна процентна ставка в другому році в порівнянні з першим?

Завдання 2. Як зміниться середній рівень цін, якщо обсяг сукупного випуску країни збільшиться на 5%, кількість грошей – на 3%, а швидкість їх обігу залишиться незмінною.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Цінове регулювання
- ☐ Спостереження за цінами
- ☐ Державне втручання в процес ціноутворення
- ☐ «Лідерство в цінах»

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ виявлення зростання вартості життя для визначення індексу щорічного мінімального підвищення заробітної плати, впливу зростання цін на витрати виробництва та конкурентоздатність;
- ☐ санкціонування урядовими органами завищення витрат виробництва: у собівартість включають завищені амортизаційні списання, відрахування у різні фонди;
- ☐ має місце у тих сферах виробництва, де значна частка держави або держава виступає великим покупцем чи замовником (будівництво, продукція ВПК);
- ☐ вплив держави на ринкове ціноутворення за допомогою законодавчих, адміністративних чи судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, його модернізації, посилення конкурентоздатності національної економіки, підтримка прожиткового мінімуму.

Оберіть правильну відповідь:

1. До прямих методів державного регулювання цін належить:
  - А) «заморожування» (блокування) цін;
  - Б) уведення граничних нормативів рентабельності;
  - В) диференціація ставок товарних податків;
  - Г) зміна ставок ввізного мита;
  - Д) пільгове оподаткування та кредитування.
2. Регулювання цін через уведення граничних рівнів рентабельності стимулює збільшення в її складі:
  - А) валового прибутку;
  - Б) чистого прибутку;
  - В) величини витрат;
  - Г) розмірів непрямих податків;
  - Д) розмірів прямих податків.
3. При декларуванні цін обмежується (обмежуються):
  - А) рівень самої ціни;
  - Б) розмір заробітної плати;
  - В) норма прибутку в ціні;
  - Г) величина витрат;
  - Д) амортизаційні відрахування.
4. До факторів інфляції витрат належать (дві правильні відповіді):
  - А) зростання цін на ресурси;
  - Б) підвищення заробітної плати;

- В) дефіцит бюджету;
- Г) збільшення безробіття;
- Д) підвищення ставок оподаткування.

5. *Дефляційна політика здійснює свій антиінфляційний вплив через регулювання:*

- А) попиту;
- Б) пропозиції;
- В) ставок оподаткування;
- Г) інвестицій;
- Д) витрат.

6. *Адаптаційна політика здійснюється через:*

- А) вільне ціноутворення;
- Б) індексацію доходів;
- В) фіксацію цін;
- Г) обмеження заробітної плати;
- Д) збільшення податків на заробітну плату.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. У чому полягає сутність прямих методів державного регулювання цін?
2. У чому полягає сутність опосередкованих методів державного регулювання цін?
3. Охарактеризуйте типові цілі державного регулювання цін і механізм досягнення їх.
4. У чому полягає мета, сутність та які наслідки введення граничних рівнів рентабельності?
5. У чому полягає сутність запровадження механізму декларування?
6. У чому полягає сутність опосередкованих методів державного регулювання цін?
7. Охарактеризуйте типові цілі державного регулювання цін і механізм досягнення їх.
8. У чому полягає мета, сутність та які наслідки введення граничних рівнів рентабельності?
9. У чому полягає сутність запровадження механізму декларування цін?
10. У чому полягає сутність прямих методів державного регулювання цін?
11. Які фактори інфляції?
12. У чому полягає сутність антиінфляційної політики?
13. У чому полягає сутність та які інструменти політики доходів?
14. У чому полягає сутність та які інструменти дефляційної політики?
15. У чому полягає сутність та які інструменти адаптаційної політики?

Теми рефератів і доповідей

1. Шляхи подолання інфляції в Україні 90-і рр. XX ст.
2. Реалізація антиінфляційної політики в Україні на сучасному етапі.
3. Державне регулювання цін в змішаній економічній системі.

Практичне заняття 10. Регіональна економічна політика.

Питання для обговорення

1. Регіональна економічна політика: суть, принципи та цілі.
2. Механізм реалізації регіональної економічної політики держави.
3. Державна регіональна фінансова політика.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Регіональна політика держави
- ☐ Об'єкти та суб'єкти
- ☐ Регіональна організація економіки України
- ☐ Керованість регіонами
- ☐ Місцеве самоврядування
- ☐ Територіальна громада
- ☐ Місцеві бюджети
- ☐ Регіональні програми
- ☐ Прогнози соціально-економічного розвитку регіонів

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ окрема галузь економічної науки, яка вивчає закони та закономірності суспільного виробництва, а також механізм їх дії та реалізації на регіональному рівні;
- ☐ це цілісна територіальна частина господарства країни, що характеризується комплексом притаманних їй ознак: структурою виробництва, розвиненими внутрішніми зв'язками, концентрацією населення, певною виробничою та соціальною інфраструктурою, місцевими органами територіального управління;
- ☐ форма територіальної організації господарства країни, визначена господарська територія, яка на базі територіального розподілу праці виділяється в країні своїм економіко-географічним положенням, природними та трудовими ресурсами, спеціалізацією та структурою господарства, спільністю екологічних, демографічних та інших проблем;
- ☐ комплекс заходів місцевих органів влади та управління щодо вирішення найбільш актуальних проблем соціально-економічного розвитку регіону.

Оберіть правильну відповідь:

1. Дотація вирівнювання – це:

- А) кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;
- Б) гарантований державою рівень фінансового забезпечення повноважень регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

В) доходи бюджету та кошти, залучені в результаті взяття боргових зобов'язань регіональними органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

Г) міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;

Д) норматив відрахувань від загальнодержавних податків і зборів до місцевих бюджетів.

2. До місцевих податків і зборів в Україні належать (дві правильних відповіді):

- А) акцизний збір;
- Б) курортний збір;
- В) податок на прибуток;
- Г) готельний збір;
- Д) податок на додану вартість.

3. Запровадження місцевих податків і зборів належить до компетенції:

- А) Верховної Ради України;
- Б) Кабінету Міністрів України;
- В) Міністерства фінансів України;
- Г) місцевої ради;
- Д) місцевої державної адміністрації.

4. Нормативи відрахувань від загальнодержавних податків і зборів до місцевих бюджетів затверджує:

- А) Верховна Рада України;
- Б) Кабінет Міністрів України;
- В) Міністерство фінансів України;
- Г) місцева рада;
- Д) місцева державна адміністрація.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. У чому полягає сутність державної регіональної економічної політики?
2. Що є об'єктом державної регіональної політики?
3. Хто виступає суб'єктом державного регулювання регіонів?
4. Яка роль місцевого самоврядування у розвитку територій?
5. Які фактори впливають на якість державного регулювання розвитком регіонів?
6. Назвіть основні цілі державної регіональної політики.
7. Які функції у взаємовідносинах «регіон – центр» належать центру, а які регіону?
8. Назвіть основні принципи державної регіональної економічної політики.
9. Розкрийте суть та основні інструменти регіональної бюджетно-фінансової політики.
10. Які цілі та засоби реалізації соціальної та екологічної політики регіонів?
11. Розкрийте структуру державних регіональних програм.

Теми рефератів і доповідей

1. Спеціальні економічні зони: зміст та вплив на розвиток регіону.
2. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіону.
3. Переваги та недоліки регіональної політики в Україні.

Практичне заняття 11. Суспільний сектор економіки як об'єкт державного регулювання економіки.

Питання для обговорення

1. Суспільний сектор в економіці та його регулювання.
2. Засоби регулювання та методи оцінки ефективності функціонування суспільного сектору економіки.
3. Фінансування діяльності установ СЗДУ.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Суспільний сектор економіки
- ☐ Суспільні товари та блага
- ☐ Форми державних підприємств
- ☐ Бюджетні підприємства
- ☐ Державні корпорації
- ☐ Змішані акціонерні товариства
- ☐ Приватизація
- ☐ Націоналізація

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ комплекс господарських об'єктів, які повністю або частково належать центральним або місцевим органам влади і використовуються державою для виконання економічних, соціально-культурних, політичних функцій;
- ☐ товари та блага, що призначені для задоволення колективних потреб, які неможливо визначити в грошовій формі, тому неможливо надати на ринок, але і неможливо виключити із споживання (наприклад, національна оборона, охорона суспільного порядку, єдина енергетична система, загальна освіта, система комунікацій, охорона здоров'я та інше);
- ☐ підприємства підпорядковані відповідному міністерству, відносяться до системи адміністративного управління, не отримують прибутку, не виплачують податки і фінансуються з державного бюджету;
- ☐ процес передачі державної чи муніципальної власності за визначену плату або безкоштовно в приватну власність.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Перечисліть складові суспільного сектору економіки (CCE).
2. У чому полягає завдання державного регулювання CCE?

3. Які показники визначають стан і завдання розвитку ССЕ?
4. Розкрити механізм регулювання ССЕ.
5. Яким чином можна визначити оцінку ефективності функціонування ССЕ?
6. Розкрити зміст методу «аналізу витрат і результативності».
7. Розкрити зміст методу «аналізу витрат і корисності».
8. Розкрити зміст методу «витрат і вигод».
9. Які установи суспільного сектору мають змішану форму фінансування?
10. Які установи суспільного сектору фінансуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів?
11. За яким принципом здійснюється фінансування закладів освіти?
12. Що являє собою «єдиний кошторис доходів та видатків бюджетної установи, організації) з якою метою складається?
13. Розкрити зміст інструменту «державні замовлення».
14. За якими напрямками здійснюються держзамовлення?

Теми рефератів і доповідей

1. Вплив держави на формування освітнього потенціалу.
2. Державні закупівлі та замовлення як засіб регулювання суспільного сектору економіки.

Практичне заняття 12. Соціальна політика.

Питання для обговорення

1. Зміст та моделі соціальної політики.
2. Механізм реалізації соціальної політики.
3. Завдання та показники соціальної політики
4. Регулювання оплати праці, доходів та споживання населення.

Практичні завдання

Завдання 1. В Україні введено субсидію на розвиток вітрової електроенергетики. Поясніть, для чого це потрібно. Які зовнішні ефекти виникають у такому випадку? Чи можна вважати її коригуючою субсидією? Якщо можна, то які зовнішні ефекти вона підсилює?

Завдання 2. Скласти баланс грошових доходів і витрат населення та визначити перевищення доходів над витратами або витрат над доходами.

Вихідні дані:

1. Обов'язкові платежі та добровільні внески – 9600 млн грн.
2. Витрати населення на придбання іноземної валюти та доходи від продажу іноземної валюти – відповідно 10 500 млн і 9000 млн грн.
3. Пенсії, грошові допомоги, стипендії та інші трансфертні платежі – 13 605 млн грн.
4. Виручка від продажу продуктів сільського господарства – 2480 млн грн.
5. Грошові доходи від колективних сільськогосподарських підприємств – 125 млн грн.

6. Приріст заощаджень у вкладах і придбання цінних паперів – 1200 млн грн.
 7. Інші грошові доходи та витрати населення – відповідно 7800 млн і 1000 млн грн.

8. Оплата праці робітників і службовців, включаючи робітників кооперативів і суб'єктів підприємницької діяльності – 28 960 млн грн.

9. Стипендії – 170 млн грн.

10. Купівля товарів і оплата послуг – 39 170 млн грн.

Завдання 3. Визначити обсяг реальних доходів на душу населення (грн/ос.) у прогностному році і темп приросту реальних доходів на душу населення у прогностному році у порівнянні з базовим (%).

Вихідні дані:

1. Середньорічна чисельність населення в прогностному році – 39 млн осіб.

2. Реальні доходи на душу населення в базовому році – 1115 грн/ос.

3. Грошові доходи населення, які реалізуються на придбання товарів, у прогностному році в цінах прогностного року – 54,15 млрд грн.

4. Натуральні доходи населення – 7 млрд грн у цінах прогностного року.

5. Матеріальне споживання населення у сфері послуг – 5 млрд грн у цінах прогностного року.

6. Індекс цін на споживчі товари – 0,9.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Соціальна політика
- ☐ Принципи соціальної політики
- ☐ Соціальні амортизатори
- ☐ Державне регулювання ринку праці
- ☐ Мінімальна заробітна плата
- ☐ Споживчий кошик
- ☐ Рівень життя
- ☐ Якість життя
- ☐ Індекс людського розвитку
- ☐ Прожитковий мінімум
- ☐ Мінімальний споживчий бюджет
- ☐ Межа малозабезпеченості

Яке поняття характеризує дане визначення:

- ☐ встановлені законом соціальні норми та нормативи або їх комплекс на базі яких визначаються рівні основних соціальних гарантій держави;
- ☐ це гарантований державою соціальний мінімум нетарифікованої праці, що виконує функцію мотивації власника робочої сили до участі у праці;
- ☐ система галузей народного господарства, діяльність яких спрямована на задоволення соціально-культурних, духовних та інтелектуальних потреб людини.

Оберіть правильну відповідь:

1. Система галузей народного господарства, діяльність яких спрямована на задоволення соціально-культурних, духовних та інтелектуальних потреб людини:

- А) соціальна інфраструктура;
- Б) соціальне страхування;
- В) соціальні стандарти;
- Г) соціальні гарантії.

2. Система фінансового відшкодування (часткового або повного) фізичним особам певних життєвих ризиків:

- А) соціальна інфраструктура;
- Б) соціальне страхування;
- В) соціальні стандарти;
- Г) соціальні гарантії.

3. Вартість стандартного набору товарів та послуг масового вживання середнього споживача в конкретній країні в певний час:

- А) споживчий кошик;
- Б) мінімальний споживчий бюджет;
- В) соціальні стандарти;
- Г) соціальні гарантії.

4. Ступінь задоволення матеріальних та соціальних потреб людей:

- А) соціальні стандарти;
- Б) рівень життя населення;
- В) соціальні гарантії ;
- Г) споживчий бюджет.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Розкрийте основні принципи соціальної політики.
2. Назвіть основні соціальні пріоритети стратегічного характеру 3. У чому полягають завдання соціальної політики?
4. Що таке соціальні амортизатори? Яку роль вони відіграють в економіці?
5. Якими методами держава регулює попит на робочу силу?
6. Особливості державного регулювання ринку праці в умовах ринкової економіки.
7. Назвіть елементи механізму розподілу та перерозподілу доходів.
8. Які цілі ставить держава, регулюючи оплату праці?
9. Чим обумовлюється рівень життя населення?
10. Яку роль у соціальній політиці відіграє соціальне страхування?
11. Назвіть основні форми та принципи соціального страхування.

Теми рефератів і доповідей

1. Державне регулювання ринку праці та зайнятості населення.
2. Система соціального захисту в Україні.
3. Головні напрямки соціальної політики в Україні на сучасному етапі.

Практичне заняття 13. Державне регулювання природоохоронної діяльності.

Питання для обговорення

1. Зміст природоохоронної діяльності держави.
2. Механізм та інструменти природоохоронної діяльності.

Тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь

Дайте визначення наступним поняттям:

- ☐ Навколишнє середовище
- ☐ Екологічна політика
- ☐ Рівні регулювання природокористування
- ☐ Основні завдання державного регулювання природокористування
- ☐ Національний рівень регулювання природокористуванням
- ☐ Державна регіональна еколого-економічна політика.
- ☐ Регіональні природоохоронні фонди
- ☐ Місцевий рівень управління природоохоронною діяльністю

Оберіть правильну відповідь:

1. Яке із тверджень є помилковим:

- А) екологія – це наука про відносини організмів з навколишнім середовищем;
- Б) слово «екологія» походить від грецького «дім, житло»;
- В) екологія – це наука про взаємодію суспільства з навколишнім середовищем;
- Г) екологія – це наука про раціональне використання природних ресурсів;
- Д) відповіді а, б, в, г – правильні.

2. Яке із тверджень є помилковим:

- А) екологічне регулювання – це реакція держави на негативні екстерналії від діяльності людей та господарюючих суб'єктів;
- Б) активне екологічне регулювання виходить з позиції стримування зростання забруднення навколишнього природного середовища; пасивне – з позиції послідовного зменшення забруднення;
- В) земельний кадастр містить інформацію про правовий режим земель, розподіл їх між власниками та землекористувачами за категоріями земель, відомості про якісну характеристику та цінність земель;
- Г) для фінансування екологічних заходів утворюються державний та місцеві позабюджетні фонди охорони навколишнього природного середовища;

Д) екологічні стандарти і норми запроваджуються з метою встановлення правил, вимог щодо охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

3. Яке із тверджень є помилковим: «Об'єктом правової охорони навколишнього природного середовища є:

- А) інтелектуальний потенціал суспільства;
- Б) здоров'я та життя людей;
- В) території та об'єкти природно-заповідного фонду»;
- Г) природні ресурси»;
- Д) ландшафти та інші природні комплекси».

4. Що не належить до системи екологічних нормативів:

- А) гранично допустимі концентрації забруднювальних речовин у навколишньому природному середовищі;
- Б) гранично допустимі рівні акустичного шкідливого впливу на навколишнє природне середовище;
- В) гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище;
- Г) гранично допустимий вміст шкідливих речовин у продуктах харчування;
- Д) відповіді а, б, в, г – правильні.

5. Платежі підприємств за понадлімітне використання та псування якості природних ресурсів:

- А) відносяться на витрати виробництва;
- Б) стягуються з прибутку підприємств;
- В) стягуються з фонду заробітної плати працівників;
- Г) стягуються з доходу керівників підприємств;
- Д) відшкодовуються страховими компаніями.

Запитання і завдання для самоперевірки

1. Чим викликана необхідність охорони навколишнього природного середовища?

2. Що є об'єктами охорони навколишнього природного середовища?

3. Охарактеризуйте державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.

4. Перечислити принципи охорони навколишнього природного середовища.

5. Дати характеристику заходів держави в сфері природоохоронної діяльності.

6. Розкрити зміст прямих методів екологічного регулювання.

7. Який зміст екологічних процедур (екологічної експертизи, моніторингу стану довкілля, державної екологічної інспекції)?

8. Що таке «стандартизація і нормування в екологічній сфері»?

9. Що таке «екологічні цільові комплексні програми»?

10. Що таке «кадастри природних ресурсів»?

11. Охарактеризуйте економічний механізм забезпечення природоохоронної діяльності в Україні.
12. За рахунок яких джерел здійснюється фінансування природоохоронних заходів?

Теми рефератів і доповідей

1. Екологічні проблеми України та напрямки їх вирішення.
2. Реалізація програм природоохоронної діяльності в Україні.

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У якості методичного забезпечення використовуються конспект лекцій, методичні вказівки до виконання самостійної роботи здобувачів вищої освіти та нормативно-правові акти. Крім традиційних паперових носіїв, конспект лекцій та методичні вказівки використовуються в електронному вигляді. При проведенні лекцій може використовуватися мультимедійний проектор.

Для поглибленого вивчення дисципліни рекомендується систематичне опрацювання законів України, нормативних документів, фахових журналів та використання ресурсів Інтернет.

З метою роз'яснення найбільш складних питань дисципліни та підвищення якості виконання індивідуального завдання проводяться групові та індивідуальні консультації за розкладом кафедри.

Під час проведення контрольних заходів рівень засвоєння матеріалу змістових модулів оцінюється шляхом написання контрольних робіт та їх захисту.

5. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Модульний контроль є невід'ємною частиною кредитно-модульної системи організації освітнього процесу. Основна його мета – підвищення якості вищої освіти за рахунок створення умов для систематичної планомірної роботи здобувача вищої освіти протягом усього семестру і надання можливості вивчення і контролю засвоєння теоретичного і практичного матеріалу навчальних дисциплін окремими частинами, які називаються «модуль».

Модуль складається з одного чи декількох логічно завершених розділів дисципліни, зміст яких розглядається під час різних видів навчальних занять (лекцій, практичних занять, семінарів, самостійної роботи здобувачів вищої освіти). При вивченні дисципліни здобувачам рекомендується використовувати основну та додаткову літературу, конспект лекції, а також джерела з мережі Internet.

Освітній процес вивчення дисципліни складається з 2 модулів. При вивченні дисципліни проводиться поточний та підсумковий модульний контроль.

Поточний контроль

Поточний контроль охоплює:

- якість роботи на заняттях;
- пропуски лекційних занять.

Кількість залікових балів за роботу на практичних заняттях встановлюється відповідно складності і складає від 2 до 4 балів. Максимальна кількість балів відповідає відмінній роботі на практичних заняттях.

Підсумковий контроль

Підсумковий модульний контроль складається з теоретичних та практичних питань. За відповідь на теоретичні питання без помилок, або з однією незначною помилкою здобувач вищої освіти отримує максимальну оцінку. За неповні відповіді або з помилками, знижується кількість отриманих балів. При неправильній відповіді або при відсутності відповіді бали не нараховуються.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бодров В.І, Сафронова О.М., Балдич Н.І. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 520 с.
2. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. 6-те вид, випр. і доп.К.: Знання-Прес, 2007. 214 с.
3. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: навч.-метод. посібник. К.: КНЕУ, 2002. 208 с.
4. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: підручник. К.: Знання, 2008. 462 с.

Допоміжна

Офіційні документи

5. Конституція України.
6. Господарське законодавство (що діє на 01.09.11.).
7. Бюджетний кодекс.
8. Господарський кодекс.
9. Земельний кодекс.
10. Кодекс законів про роботу.
11. Митний кодекс.
12. Цивільний кодекс.
13. *Закони України:*
  - 13.1. Про антимонopolний комітет;
  - 13.2. Про аудиторську діяльність;
  - 13.3. Про банки й банківську діяльність;
  - 13.4. Про банкрутство;
  - 13.5. Про бюджетну систему України;
  - 13.6. Про власність;
  - 13.7. Про господарчі товариства;
  - 13.8. Про Державний бюджет України на відповідний рік;
  - 13.9. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні;
  - 13.10. Про державне прогнозування й розробку програм економічного й соціального розвитку України;
  - 13.11. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (від 02.03.00);
  - 13.12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й втратами, обумовленими народженням і похованням (від 18.01.01);
  - 13.13. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворюваннях;
  - 13.14. Про зайнятість населення;
  - 13.15. Про основи державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності;
  - 13.16. Про захист від несумлінної конкуренції;
  - 13.17. Про захист іноземних інвестицій;
  - 13.18. Про зовнішньоекономічну діяльність;

- 13.19. Про інвестиційну діяльність;
- 13.20. Про інноваційну діяльність;
- 13.21. Про концепції створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні;
- 13.22. Про кредитні союзи;
- 13.23. Про лізинг;
- 13.24. Про ліцензування;
- 13.25. Про малі підприємства;
- 13.26. Про місцеве самоврядування в Україні;
- 13.27. Про місцеві Ради народних депутатів і місцеве й регіональне самоврядування;
- 13.28. Про Національний банк України;
- 13.29. Про наукову й науково-технічну діяльність;
- 13.30. Про оплату праці;
- 13.31. Про оподаткування прибутку підприємств;
- 13.32. Про основи державної політики в сфері науки й науково-технічної діяльності;
- 13.33. Про особливості приватизації майна в АПК;
- 13.34. Про охорону навколишнього середовища;
- 13.35. Про пенсійне забезпечення
- 13.36. Про підприємства в Україні;
- 13.37. Про підприємництво;
- 13.38. Про поставки продукції для державних потреб;
- 13.39. Про приватизацію майна державних підприємств;
- 13.40. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію);
- 13.41. Про приватизаційні папери;
- 13.42. Про режим іноземного інвестування;
- 13.43. Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування (від 11.01.01);
- 13.44. Про систему оподатковування (від 18.02.97);
- 13.45. Про стимулювання розвитку регіонів (08.09.2005);
- 13.46. Про ціни й ціноутворення;
- 13.47. Про цінні папери й фондову біржу;
- 13.48. Про фіксований сільськогосподарський податок (від 17.12.98) та інші.
- 14. *Укази президента України:*
  - 14.1. Про вдосконалення валютного регулювання від 01.10.94;
  - 14.2. Про державне казначейство України від 27.04.95;
  - 14.3. Про державну підтримку малого підприємництва від 12.05.98;
  - 14.4. Про інвестиційні фонди й інвестиційні компанії (1994);
- 15. *Постанови й декрети Кабінету Міністрів України:*
  - 15.1. Декрет КМУ "Про місцеві податки й збори";
  - 15.2. Постанова КМУ Про встановлення повноважень органів виконавчої влади й виконавчих органів місцевих рад щодо регулювання цін (тарифів);

15.3. Постанова КМУ "Про оплату праці працівників на основі єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ й організацій окремих областей бюджетної сфери" та інші.

16. *Програми діяльності КМ України:*

16.1. Програма зайнятості населення на 2005 рік;

16.2. Програма діяльності КМ України «Назустріч людям» з 04.02.2005 року та інші.

17. Государственное регулирование экономики: учеб. пособ. М.: Дело, 2001. 280 с.

18. Дмитриченко Л.И. Государственное регулирование экономики: методология и теория: монография. Донецк: Укр.НТЭК, 2001. 311 с.

19. Ковтун О.І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. 2-ге вид., оновл. і доп. Львів: Новий світ–2000, 2006. 343 с.

20. Нуреев Р.М. Экономика развития: модели становления рыночной экономики: уч. пособ. М.:ИНФРА-М, 2001. 240 с.

21. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. К.: МАУП, 2000. 176 с.

22. Федулова Л.І. Інноваційна економіка, підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 2006. 477 с.

23. Чистов С.М., Никифоров А.Є., Куценко Г.Ф. Державне регулювання економіки: навч. посіб. К.: 2000.

24. Ушакова Н.Г. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Харків: Константа, 2000. 175 с.

25. Савченко А.Г. Макроекономічна політика: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2001. 166 с.

7. ПИТАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Контрольні питання до 1-го модуля

1. Сутність державного регулювання економіки.
2. Еволюція теорій макроекономічного регулювання.
3. Основні типи економічних систем та механізм їх регулювання.
4. Необхідність та функції державного регулювання економіки.
5. Реалізація економічної функції держави в змішаній економічній системі.
6. Сучасні підходи та принципи державного регулювання економіки.
7. Основні форми впливу держави на соціально-економічний розвиток країни.
8. Зміст та класифікація методів.
9. Система органів державної влади та їхні функції у сфері управління економікою України.
10. Цілі державного регулювання економіки.
11. Зміст стратегії соціально-економічного розвитку.
12. Соціально-економічне прогнозування.
13. Макроекономічне планування.
14. Державне економічне програмування та цільові комплексні програми.
15. Фінансова система України та фінансова політика.
16. Державний бюджет як головний засіб управління соціально-економічним розвитком країни.
17. Податкове регулювання.
18. Механізм реалізації бюджетно-податкового регулювання.
19. Грошово-кредитне регулювання.

Контрольні питання до 2-го модуля

1. Структура економіки як об'єкт державного регулювання.
2. Структурний ефект та його вимірювання.
3. Державне регулювання структурних зрушень в економіці.
4. Державне регулювання інвестиційних процесів.
5. Науково-технічний прогрес: зміст і вплив на соціально-економічний розвиток.
6. Державна науково-технічна політика.
7. Інновації як специфічна форма НТП.
8. Державна інноваційна політика.
10. Поняття підприємництва та його роль в економіці.
11. Державна підприємницька політика.
12. Регулювання процесів, що відбуваються в підприємницькому середовищі.
13. Система регулювання і підтримки підприємництва.
14. Зміст зовнішньоекономічної політики.

15. Механізм впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору.
16. Валютне регулювання в системі державне регулювання ЗЕД.
17. Регулювання міграції капіталів.
18. Платіжний баланс як інструмент державної зовнішньоекономічної політики.
19. Іноземне інвестування. Роль держави в залученні іноземних кредитів.
20. Регіональна економічна політика: суть, принципи та цілі.
21. Механізм реалізації регіональної економічної політики держави.
22. Державна регіональна фінансова політика.
23. Суспільний сектор в економіці та його регулювання.
24. Засоби регулювання та методи оцінки ефективності функціонування суспільного сектору економіки.
25. Фінансування діяльності установ СЗДУ.
26. Зміст та моделі соціальної політики.
27. Механізм реалізації соціальної політики.
28. Завдання та показники соціальної політики
29. Регулювання оплати праці, доходів та споживання населення.
30. Зміст природоохоронної діяльності держави.
31. Механізм та інструменти природоохоронної діяльності.

8. ГЛОСАРІЙ

Адміністративна реформа – вид політико-правової реорганізації, здійснюваної у сфері виконавчої влади, яка передбачає вдосконалення її організаційної структури, функцій, кадрового забезпечення, взаємовідносин з місцевим самоврядуванням.

Антиінфляційне регулювання – охоплює насамперед два основних метода усунення інфляції: скорочення бюджетного дефіциту і регулювання цін і доходів.

Бюджетно-податкова політика – система регулювання, пов'язана з функціонуванням державних фінансів, формуванням державного бюджету та державними витратами і спрямована на реалізацію цілей соціально-економічного розвитку країни.

Венчурні підприємства – малі підприємства з високим ступенем ризику, що спеціалізуються на розробці наукових ідей та їх втіленні у нові технології, нові продукти, а також забезпечують зв'язок між фундаментальними дослідженнями і масовим виробництвом.

Відтворювальна структура – співвідношення між підрозділами суспільного виробництва, між споживання і нагромадженням; структура основних фондів.

Грошова система країни – обіг грошової маси (монет і паперових грошей); чеків, що створюються на основі депозитних вкладів у комерційних банках; інших фінансових документів та платіжних засобів.

Грошова-кредитна політика – сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитів, що спрямовані на регулювання економіки.

Демпінг – продаж товарів на ринках інших країн за цінами, нижчими від внутрішніх.

Державне економічне програмування – вища форма державного регулювання економіки, завдання якого – комплексне використання у глобальних цілях усіх елементів державного регулювання економіки.

Державне регулювання економіки – система типових заходів (форм, методів та інструментів) законодавчого, виконавчого й судового характеру, за допомогою яких держава забезпечує ефективний розвиток національної економіки, реалізацію соціально-економічних цілей суспільства.

Державний сектор економіки – комплекс суб'єктів господарювання, які повністю або частково належать центральним або місцевим органам.

Державні позички – продаж державних цінних паперів, позики в позабюджетних фондах і банках для покриття дефіциту державного бюджету.

Дотація – кошти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів або з місцевих бюджетів вищого рівня до місцевих бюджетів нижчих рівнів безповоротно з метою збалансування їх доходів і видатків.

Економічна політика держави – система економічних ідей, цілей держави, завдань та засобів їх досягнення, а також діяльність органів державної влади й управління щодо їх реалізації.

Зовнішньоекономічна політика – діяльність держави, спрямована на регулювання економічних відносин з іншими країнами, на забезпечення ефективного використання зовнішнього фактора в національній економіці,

реалізацію конкурентних переваг країни, раціональне входження у світове господарство.

Інвестиційна політика держави – діяльність держави щодо регулювання інвестиційної діяльності з метою реалізації цілей економічної, науково-технічної та соціальної політики; комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, структурну перебудову, підвищення ефективності національної економіки.

Індикативне планування – спосіб регулювання економічних процесів за допомогою розробки планових показників рекомендаційного, орієнтовного характеру, що конкретизують цілі й пріоритети розвитку національної економіки, створення державою відповідних фінансових та інших стимулів для її реалізації.

Інноваційний потенціал країни – здатність фундаментальної науки забезпечити розвиток інноваційних процесів, модернізацію і оновлення виробництва.

Інноваційна політика держави – комплекс економічних організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на впровадження результатів НТП у виробництво, стимулювання і підтримку інноваційних процесів в економіці.

Кейнсіанство – економічна школа, що відстоює необхідність і важливість державного регулювання економіки, пояснюючи це недосконалістю ринкового механізму на основі використання як прямих, так і опосередкованих економічних методів (бюджетно-фінансове регулювання, стимулювання сукупного попиту та інвестиційної активності, розширення державних витрат, зменшення рівня облікової ставки, збільшення рівня зайнятості).

Класична теорія регулювання економіки (саморегулювання) – основним регулятором економічних процесів вважає ринковий механізм, який ефективно регулює розподіл ресурсів, автоматично встановлює економічну рівновагу (між попитом і пропозицією) і забезпечує необхідність втручання держави в економіку.

Ліцензування – видача державними органами дозволу на право займатися певним видом діяльності, в тому числі експортно-імпортними операціями.

Митна політика – політика встановлення державою податків на товари, майно, цінності, які перевозяться через кордон країни (митних тарифів), з метою захисту національних інтересів і наповнення державного бюджету країни.

Місцеве самоврядування – гарантоване державою право і реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів чи посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення у межах чинного законодавства України. Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні й обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад; органи самоорганізації населення.

Монетаризм – економічна неоліберальна школа, яка не визнає широкого втручання держави в економіку, відає перевагу непрямим (опосередкованим) методам державного впливу, зокрема регулюванню грошового обороту.

Науково-технічна політика – політика держави щодо формування умов для розвитку прикладної та фундаментальної науки, раціонального використання науково-технічного потенціалу країни, впровадження результатів НТП у виробництво з метою підвищення його ефективності, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Визначає цілі, форми й методи діяльності держави в науково-технічній сфері.

Національна економіка – велика, складна економічна система, яка включає комплекс взаємодіючих між собою суб'єктивних (державна, юридичні та фізичні особи) і об'єктивних елементів (відносини, зв'язки, що виникають у процесі взаємодії суб'єктів економіки) і має певні властивості (структуру, цілісність, цілеспрямованість, наявність ресурсів, пропорційність, стійкість, адаптивність, самозбереження, саморегуляцію та самоорганізацію, наявність управляючого центру).

Об'єкти державного регулювання економіки – сфери, галузі, а також ситуації, явища та умови соціально-економічного життя країни, виникають або можуть виникнути проблеми, труднощі, що потребують нагального розв'язання задля нормального функціонування національної економіки.

Облікова ставка – розмір відсотка, за який національний банк країни продає кредитні ресурси комерційним банкам, а ті під позичковий відсоток кредитують суб'єктів економіки.

Платіжний баланс – співвідношення між валютними надходженнями в країну та платежами держави за кордон, які вона здійснює протягом певного часу, тобто це статистичний звіт про результати зовнішньоекономічної діяльності країни за певний період часу, зазвичай за рік.

Активний платіжний баланс – (активне сальдо платіжного балансу) – надходження в країну перевищують платежі країни за кордон.

Пасивний платіжний баланс – (пасивне сальдо платіжного балансу) наявний його дефіцит.

Податкова система – сукупність податків і податкових платежів, що сплачуються державі у встановленому законодавством країни порядку.

Середній клас – прошарок суспільства, що характеризується такими ознаками: особиста свобода; самостійна економічна діяльність; наявність власності; досить високий рівень доходів; володіння професією, що передбачає отримання спеціальних знань; адекватні спосіб і якість життя; роль у суспільстві.

Субвенція – кошти, що надаються місцевим бюджетам вищого рівня на фінансування цільових видатків і підлягають поверненню у разі їх неналежного використання

Субсидія – кошти, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевих бюджетів вищого рівня до місцевих бюджетів нижчого рівня на фінансування цільових видатків.

Соціальна політика – діяльність держави, спрямована на створення та регулювання соціально-економічних умов суспільства: підтримка відносин між соціальними групами і всередині їх, забезпечення умов для підвищення добробуту членів суспільства, створення соціальних гарантій, формування ефективних економічних стимулів для участі у виробництві, соціальний захист населення.

Структура економіки – співвідношення різних елементів економічної системи, що відбивають народногосподарські пропорції та стан суспільного поділу праці (галузева, відтворювальна, територіальна, соціальна, зовнішньоекономічна структура).

Трансфери – кошти, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевих бюджетів вищого рівня до місцевих бюджетів нижчого рівня у вигляді субсидій, субвенцій, дотацій тощо.

Управління економікою – свідомий вплив держави на об'єкти і процеси з метою цілеспрямовання господарської діяльності, узгодження дій суб'єктів національної економіки й отримання бажаних результатів. Включає макроекономічний аналіз, прогнозування, планування та програмування соціально-економічного розвитку країни, організацію, регламентацію, стимулювання та оперативне регулювання діяльності суб'єктів господарювання, контроль за дотриманням ними правил і норм економічної поведінки.

Фінансова система країни – державний бюджет, позабюджетні фонди (пенсійні, страхові, кредитні та інші фонди); фінанси підприємств; місцеві фінанси (бюджети області, міські, районі, сільські).

Фіскальна політика – діяльність держави щодо формування та регулювання державного бюджету (бюджетно-податкова політика), а також мобілізації коштів у державну казну з інших джерел.

Цінове регулювання – вплив держави на ринкове ціноутворення та ціни за допомогою законодавчих, адміністративних і судових заходів з метою здійснення кон'юнктурної та структурної політики, приборкання інфляції, стимулювання виробництва, його модернізації, посилення конкурентоздатності національної економіки, пом'якшення соціального напруження.

З М І С Т

1	Мета та завдання навчальної дисципліни.....	3
2	Зміст тем навчальної дисципліни	5
3	Практична робота.....	7
4	Методи навчання	41
5	Методи контролю	41
6	Список рекомендованої літератури	42
7	Питання для модульного контролю знань здобувачів вищої освіти	45
8	Глосарій	47

Навчальне видання

РУСНАК Алла Валентинівна
ЛОМОНОСОВА Оксана Едуардівна
НАДТОЧІЙ Ірина Ігорівна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять з дисципліни
«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ»

Навчально-методичний посібник

Формат 60×84¹/₁₆. Ум. друк. арк. 3,0. Тираж 30 пр. Зам. № 2204-3.

В И Д А В Е Ц Ь

Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв Сталінграда, 9, м. Миколаїв, 54025
E-mail: publishing@nuos.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2506 від 25.05.2006 р.

В И Г О Т О В Л Ю В А Ч

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.